

• کفتمان روشنگر درباره اندیشه‌های بنیادین

• مناظره آقایان

احسان طبری - عبدالکریم سروش

فرخ نگهدار - محمدتقی مصباح یزدی

(۱/۱)	تفسیر موضوعی	{	تفسیر و علوم قرآن (۱)
(۱/۲)	تفسیر ترتیبی		
(۱/۳)	علوم قرآن		

(۲/۱)	شرح روایات	{	گفتار و سیره معصومان (۲)
(۲/۲)	سیره معصومان		

(۳/۱)	فلسفه اسلامی	{	فلسفه و منطق (۳)
(۳/۲)	فلسفه تطبیقی		
(۳/۳)	منطق		

گفتمان روشنگر (۳/۲ - ۴)

(۴/۱)	کلام اسلامی	{	کلام و فلسفه دین (۴)
(۴/۲)	فلسفه دین		

(۵/۱)	فلسفه اخلاق	{	اخلاق و عرفان (۵)
(۵/۲)	مباحث اخلاقی		
(۵/۳)	شرح روایات اخلاقی		
(۵/۴)	عرفان		

(۶/۱)	فلسفه علوم انسانی	{	علوم انسانی (۶)
(۶/۲)	مدیریت		
(۶/۳)	علوم سیاسی		
(۶/۴)	حقوق		
(۶/۵)	جامعه شناسی		

(۷/۱)	انقلاب اسلامی	{	اجتماعی و فرهنگی (۷)
(۷/۲)	گروه‌های اجتماعی		
(۷/۳)	فرهنگی		

﴿ اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِ كَمِيْنَةِ مِصْبَاحٍ فِي مِصْبَاحٍ أَلْزَجَاجَةِ كَانَهَا كَوْكَبٌ
 دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبْرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ﴾

تمدن‌ها بر پایه الگوی فرهنگی خود از یکدیگر متمایز می‌شوند و فرهنگ‌ها حاصل اندیشه‌هایند. ملت‌هایی که به داشته‌های خویش به چشم حقارت بنگرند، طعم تلخ وابستگی فرهنگی را همیشه در کام خواهند داشت. پاس‌داشت و نشر ذخایر فکری و فرهنگی، زمینه برپاساختن تمدنی پویا را فراهم می‌آورد. در این میان، اندیشمندان الهی که از سرچشمه وحی سیراب می‌شوند، پایه‌های تمدن‌های صالح را می‌سازند؛ تمدن‌هایی که در سطح ظاهری حیات حیوانی متوقف نمی‌شوند، و تنها افتخارشان این نیست که رفاه مادی به ارمغان می‌آورند، بلکه خوش‌بختی این جهانی انسان‌ها را به مثابه پیش‌نیاز نیک‌بختی ابدی می‌نگرند، و کاخ بلندمرتبه حیات جاوید را از ورای حجاب‌های مادی رصد می‌کنند.

تلاش نظام‌مند انسان‌ها برای شناخت کتاب تکوین و تشریع، به پیدایش رشته‌های مختلف علوم منجر شده است که برخی انتزاعی‌تر و زیربنایی‌تر، و بعضی کاربردی‌ترند. شاخه‌های کاربردی علوم بر ریشه ادراکات نظری روپیدماند و از آنها تغذیه می‌کنند فهم درست رابطه این علوم با یکدیگر و تشریح آن، گوهر کم‌یابی است که افراد کم‌نظیری در طول تاریخ تفکر بشر بنان دست یازیدماند. اسلام به مثابه کامل‌ترین دین الهی، چشم‌اندازی ژرف و تصویری همه‌جانبه‌نگر از هستی و حیات انسانی فراروی فکر بشر می‌گسترده و همه ساحت‌های هستی را در یک سامانه به‌هم‌پیوسته تعریف می‌کند شکوه و زیبایی این چشم‌انداز واقع‌نما هنگامی آشکار می‌شود که همه اجزای آن در جای خود قرار گیرند و رابطه آنها با یکدیگر به درستی فهم و تبیین شود. تنها در این صورت است که زندگی انسان هدف و معنای واقعی خود را پیدا می‌کند.

میراث گران‌بهای فکری و فرهنگی که اندیشمندان مسلمان با جهاد علمی خویش فراچنگ آورده‌اند گنجینه عظیمی از معارف را در اختیار ما قرار داده است که باید از آن در برداشتن گام‌های بعدی تلاش نمود. به ویژه در این زمان که انقلاب عظیم اسلامی ایران به رهبری قائد عظیم‌الشان، حضرت امام خمینی رحمه‌الله و خلف صالح‌اش حضرت آیت‌الله خامنه‌ای دام‌الله درهای بسیاری را فراروی پژوهشگران گشوده است و مانع‌های فراوانی را از پیش‌پای فرهیختگان برداشته است.

از معدود چهره‌های برجسته‌ای که به‌گونه‌ای اصولی در این اقیانوس کران‌ناپیدا وارد شده، و گوهرهایی ناب را به ساحل‌نشینان عرضه کرده‌اند، حضرت استاد آیت‌الله محمد تقی مصباح یزدی دام‌الله است. ایشان با نگرشی سامان‌مند به مجموعه آموزه‌های عقلی و نقلی اسلام، تصویر واقع‌گرایانه‌ای از ابعاد گوناگون این دین الهی و رابطه ساحت‌های فردی و اجتماعی حیات انسانی عرضه می‌کند که در آثار گذشتگان و هم‌عصران کمتر سابقه دارد. در این چشم‌انداز، همه چیز از خداوند آغاز می‌شود و به او پایان می‌یابد، و او محور همه هستی است. هیچ جنبه‌ای از هستی و حیات از چارچوب این تصویر خارج نمی‌ماند، و عناصر موجود در آن در ارتباط ارگانیک با یکدیگر، تکمیل‌کننده وجوه و ابعاد این منظره بدیع و بهت‌آورند.

از سالهای دهه ۱۳۴۰ که حضرت استاد در مدرسه منتظریه (حقانی) قم تدریس می کردند تا کنون، گذشته از دهها مقاله و تکنگاره که در مجلات و نشریات مختلف منتشر، یا در نشست‌ها و همایش‌های داخلی و بین‌المللی ارائه شده، بیش از هشتاد اثر گرانسنگ به صورت کتاب از ایشان به چاپ رسیده است. این آثار در قالب‌های مختلف و توسط ناشران متعددی منتشر شده‌اند، و نسخه‌های برخی از آنها نایاب گشته است. از سوی دیگر، عزیزان علاقه‌مندی، از سر احساس وظیفه و اخلاص، اقدام به بازنویسی، ترجمه، تدوین، و یا بازتولید مطالبی از ایشان در قالب‌های جدید کرده‌اند که به دلیل عدم هماهنگی، گاه موجب پدید آمدن کارهای تأیید نشده یا تکراری شده است. افزون بر این مسایل، مراجعه‌های مکرر اندیشمندان و پژوهش‌گران گرامی برای استفاده از آثار گرانقدر استاد فرزانه و دسترسی به آثار منتشر نشده ایشان، ضرورت وجود مرکز هماهنگی و تصمیم‌گیری درباره کارهایی که به آثار ایشان مربوط می‌شود را آشکار ساخت. به همین منظور، با کسب اجازه از حضرت استاد، شورای سیاست‌گذاری مجموعه آثار آیت‌الله مصباح تشکیل شد تا بر روند امور مربوط نظارت و مدیریت داشته باشد.

این شورا، ابتدا آثار استاد را به ترتیب موضوعی دسته‌بندی کرد، که بر اساس آن، تمامی آثار موجود ایشان در هفت موضوع کلی سازمان‌دهی شده، هر موضوع شامل موضوعات فرعی‌تری می‌شود. نمودار جامع تقسیم‌بندی موضوعی آثار را در صفحه بعد ملاحظه می‌فرمایید. در این طرح، برای هر موضوع، ریزموضوع، و عنوان کتاب، شماره رمزی در نظر گرفته شده است که جایگاه آن را در میان کل آثار می‌نمایاند. آثاری که به علت ویژگی موضوع خود تحت چند موضوع می‌گنجند، در مناسب‌ترین محل به عنوان جایگاه اصلی تعریف می‌شوند و برای آنها در عناوین مناسب دیگر، جایگاهی ثانوی در نظر گرفته شده است.

اینک به منظور آن که همه آثار استاد - از جمله آثار نایاب - به شکلی مطلوب در دسترس فرهیختگان قرار گیرد، علاوه بر انتشار مستقل آنها، مجموعه‌ای هماهنگ، با عنوان «مشکات» و براساس طبقه‌بندی موضوعی تقدیم علاقمندان می‌شود.

خوانند بزرگ را بر این توفیق عظیم شاکریم، و امیدواریم این تلاش ناچیز را با عنایت خویش بپذیرد. شورای سیاست‌گذاری مجموعه آثار حضرت استاد آیت‌الله مصباح و مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته‌الله رجا و واثق دارند که این عمل مورد رضایت حضرت صاحب‌الزمان، ولی عصر عجله‌الله قرار گرفته، به سهم خویش از حضرت استاد که ما را لایق اعتماد خویش دانستند، و نیز همه دست‌اندرکاران اجرای این طرح قدرلانی می‌کنند، و البته سپاس‌گزاری حقیقی را به مولا و صاحب حقیقی وامی‌گذارند.

شورای سیاست‌گذاری مجموعه آثار حضرت استاد آیت‌الله مصباح

مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته‌الله

فهرست فصل‌ها

۱۱	پیش‌گفتار
۱۳	۱- اصول دیالکتیک
۵۷	۲- تکامل
۱۰۵	۳- تضاد
۱۶۵	۴- رابطه تضاد با حرکت
۲۲۵	۵- حرکت
۲۷۹	۶- عمومیت حرکت
۳۴۹	۷- گذار از کمیت به کیفیت

پیش‌گفتار

فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ*

پس بشارت ده به آن بندگان من که به سخن گوش فرا می‌دهند و بهترین آن را پیروی می‌کنند. خردورزانی که در اقیانوس متلاطم معارف بشری گوهر حق و حقیقت را می‌جویند، شیوه‌های تعصب‌آمیز و تقلیدهای کورکورانه را رها کرده، «منطق»، «برهان»، «خرد»، «عقل» و «اندیشه» را چراغ راه خویش ساخته، گردش و چرخش فکری و عملی خود را بر محور و مدار آنها قرار می‌دهند و با چنین عیاری، ارزش آرا و افکار و نظریه‌های مختلف را محک زده، درباره آنها قضاوت می‌کنند.

دین مبین اسلام نیز همواره انسان را به تعقل و تفکر و تدبیر فراخوانده و از وی می‌خواهد به مقتضای عقل و منطق رفتار نماید. سیره عملی پیامبر و امامان ما نیز تکیه بر گفتگو، استدلال، مناظره و «جدال به احسن» بوده است. پیامبر اسلام همواره از مشرکان و یهودیان و مسیحیان و دیگران می‌خواست که بجای پیروی بی‌منطق و متعصبانه از پدران و نیاکان خود، با وارد شدن در ورطه بحث علمی، منطق و استدلال عقاید خود را بیان کنند و منطق و استدلال پیامبر را نیز بشنوند و در نهایت به حکم عقل تن در دهند.

نظام جمهوری اسلامی ایران نیز که ریشه در اسلام و تعالیم روح‌بخش آن دارد، در همان آغازین روزها و ماه‌های تأسیس، از همه افراد و گروه‌هایی که به اندیشه‌ای غیر از اسلام و مبانی آن معتقد بودند دعوت کرد تا با شرکت در جلسات گفتگو و بحث‌های علمی و ایدئولوژیک، آرا و عقاید خود را از طریق عمومی‌ترین وسیله ارتباط جمعی، یعنی رادیو و تلویزیون، مطرح کنند تا با محک برهان و استدلال و منطق سنجیده شود و حقیقت آشکار گردد. گرچه این دعوت عام بود و همه افراد و گروه‌ها می‌توانستند از این فرصت استفاده کنند اما تنها تعداد معدودی حضور در این عرصه «برهان و منطق» را پذیرفتند و حاضر به گفتگو و مناظره شدند.

از جمله این مناظره‌ها بحثی بود که با حضور آقایان احسان طبری، عبدالکریم سروش، فرخ نگهدار و جناب استاد مصباح یزدی پیرامون «اصول ماتریالیسم دیالکتیک» صورت گرفت و از طریق صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران پخش گردید. از آن جا که این گفتگو می‌تواند به عنوان یک الگوی مفید و مناسب، بویژه برای نسل جوان که در آن روزها نبودند و یا سنشان اقتضای درک و توجه به این مباحث را نداشت، مدّ نظر قرار گرفته و دنبال شود، و با توجه به این که علی رغم گذشت حدود بیست سال از برگزاری این مناظره اقدامی برای چاپ و انتشارات آن صورت نگرفته، لذا بر آن شدیم این تجربه ارزنده و آموزنده را مکتوب نموده در اختیار علاقمندان قرار دهیم.

لازم به ذکر است که مطالب این کتاب از روی نوارهایی پیاده شده که از سوی سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران در اختیار ما قرار گرفته است. برای حفظ امانت، سعی کرده‌ایم دخل و تصرفی در مطالب انجام ندهیم و تلاش نموده‌ایم حتی المقدور با نقل عین کلمات و عبارات خود افراد، شیوه گفتاری را به نوشتاری تبدیل کنیم و اگر در مواردی ضرورت داشته که جمله یا عبارتی را از خودمان به متن اضافه کنیم آنها را داخل علامت دو قلاب [] قرار داده‌ایم تا مشخص باشد.

امیدواریم چاپ و انتشار این کتاب بتواند به رشد و توسعه فرهنگی کشور کمک نموده و مورد توجه و استقبال دانشوران و محققان و عموم خوانندگان قرار گیرد.

مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)